Lieta Nr.A43012612
SKA-3/2016

# S P R I E D U M S

Rīgā 2016.gada 7.janvārī

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese R.Vīduša
tiesnese V.Kakste
tiesnesis J.Neimanis

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „PALINK" pieteikumu par Konkurences padomes 2012.gada 23.marta lēmuma Nr.E02?18 atcelšanu, sakarā ar SIA „PALINK" kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 15.jūlija spriedumu.

**Aprakstošā daļa**

[1] Konkurences padome 2011.gada 20.maijā pieņēma lēmumu, ar kuru uzsāka uzraudzību par telpu nomas tirdzniecības centros tirgu. 2012.gada 23.martā padome pieņēma lēmumu Nr.E02-18, ar kuru konstatēja SIA „PALINK" darbībās Konkurences likuma 11.panta 7.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu un uzlika naudas sodu 13 000 latus (18 497,33 *euro*). Konkurences padomes lēmums pamatots ar turpmāk norādītajiem faktiem un apsvērumiem.

[1.1] Konkurences padome iepazinās ar SIA „PALINK" noslēgtajiem telpu nomas līgumiem tirdzniecības centros un konstatēja, ka no 80 līgumiem (tai skaitā 61 spēkā esošs) 35 līgumos (tai skaitā 23 spēkā esoši) ir ietverti noteikumi, kas ierobežo PALINK grupas uzņēmumu (SIA „PALINK" un SIA „OZOLU NAMS") konkurentu tirdzniecības platību nomu tirdzniecības centros, proti, iznomātājam ir pienākums saskaņot ar PALINK grupas uzņēmumu telpu iznomāšanu trešajām personām. Tādējādi atbilstoši līgumiem iznomātājam ir ierobežotas tiesības vienpersoniski izlemt par citu nomas platību iznomāšanu tirdzniecības centrā, bet PALINK grupas uzņēmumiem ir tiesības lemt par citu platību iznomāšanu citiem tirgus dalībniekiem. Netika konstatēti pierādījumi, kas apliecinātu, ka telpu nomas līgumos ietvertie ierobežojumi ir īstenoti.

[1.2] SIA „PALINK" un SIA „OZOLU NAMS" ir uzskatāmi par vienu **tirgus dalībnieku** (PALINK grupas uzņēmumi) atbilstoši Konkurences likuma 1.panta 9.punktam.

[1.3] Lietā konstatējami šādi **konkrētie tirgi**:

1) **konkrētās preces tirgus, kurā noslēgta vienošanās**, ir tirdzniecības platību nomas tirgus tirdzniecības centros. Atsaucoties uz Eiropas Komisijas praksi (*2008.gada 3.jūlija lēmuma lietā Nr.COMP/M.5112 17.rindkopa, 2007.gada 25.aprīļa lēmuma lietā Nr.COMP/M.4590 13.rindkopa*), Konkurences padome atzina, ka mazumtirdzniecībā ir pamatoti kā atsevišķu tirgu izdalīt mazumtirdzniecības supermārketu, hipermārketu un zemo cenu veikalu ķēdes, neņemot vērā iepirkšanos mazos specializētos veikalos. Tirdzniecības centri piesaista vairāk patērētāju kā atsevišķs specializēts veikals. Esošā prakse telpu nomas tirgū tirdzniecības centros liecina, ka katrā tirdzniecības centrā tiek izvietots viens ikdienas patēriņa preču lielveikals, kas parasti aizņem lielāko vai būtisko daļu no tirdzniecības centra platības, – t.s. enkurnomnieks. Konkurences padome attiecībā uz 35 tirdzniecības centriem konstatēja, ka tie atbilst pazīmēm, kas ir būtiskas šīs lietas kontekstā: pamatā paredzēti ikdienas patēriņa preču (pārtikas un nepārtikas) mazumtirdzniecībai, kuru veic enkurnomnieks un, iespējams, daži citi mazumtirgotāji, turklāt enkurnomnieks nomā salīdzinoši lielu tirdzniecības centra platības daļu; tirdzniecības centrā ir vairāki nomnieki; paredzēti vēl citi pakalpojumi/preces gala patērētājiem; pamatā atrodas lielas cilvēku plūsmas vietās; tiek nodrošināta autostāvvieta vai arī tirdzniecības centrs atrodas sabiedriskā transporta kustības vietās. Attiecībā uz tirdzniecības platību nomu šādos tirdzniecības centros no pieprasījuma puses (un tieši tā ir būtiska šīs lietas kontekstā) nepastāv efektīvas aizvietojamības iespēja starp tirdzniecības platību nomu tirdzniecības centrā un ārpus tirdzniecības centra;

2) **konkrētais ģeogrāfiskais tirgus**: ņemot vērā veikala tuvumu dzīvesvietai/darbavietai, veikala preču klāstu un iespēju novietot transportlīdzekli stāvvietā, un to, ka nepieciešamību pēc tirdzniecības platībām mazumtirgotājs pakārto patērētāju iepirkšanās paradumiem, veidojot savu veikalu tīklu visās administratīvajās teritorijās, ģeogrāfiskais tirgus nosakāms kā lokāls konkrētās (administratīvās teritorijas/apkaimes) robežās.

3) **ietekmētais konkrētais tirgus**: ikdienas patēriņa preču mazumtirdzniecības tirgus specializētajos pārtikas veikalos vienas administratīvās teritorijas, tās daļas vai vairāku administratīvo teritoriju ietvaros.

[1.4] Ministru kabineta 2008.gada 29.septembra noteikumi Nr.797 „Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam" (turpmāk – noteikumi Nr.797) attiecas uz atsevišķa veida vertikālajām vienošanām, paredzot tām atbrīvojumu. Lietas ietvaros izvērtētie līgumi un tajos ietvertie ierobežojošie punkti neattiecas uz minētajiem noteikumiem, jo konkrētā vienošanās pēc būtības nav vertikālā vienošanās tās tradicionālajā izpratnē. Proti, vienošanās ir par telpu nomu un tā neietver vienošanos par preču pirkšanu vai pārdošanu – neveidojas tradicionālā preces vai pakalpojuma ķēde, piemēram, prece tiek pirkta un pārdota tālāk (*sal. Eiropas Komisijas Pamatnostādnes vertikālo ierobežojumu jomā (OV C 130, 2010.gada 19.maijs) 26.punkts*).

Konkrētā vienošanās ir tāda vertikālā vienošanās, kura ietekmē horizontālās attiecības starp tirgus dalībniekiem. Vienošanās starp PALINK grupas uzņēmumiem un iznomātājiem atbilst Konkurences likuma 1.panta 11.punktam un 11.panta ģenerālklauzulai, jo ir noslēgta starp diviem neatkarīgiem tirgus dalībniekiem un šī vienošanās rada nelabvēlīgas sekas horizontālajā tirgū un ietekmē konkurentus, līdz ar to uz to ir attiecināmi visi Konkurences likuma 11.pantā noteiktie ierobežojumi.

Vienošanās par 11.panta pirmās daļas 1.–7.punktā paredzētajām darbībām ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas, jo šo darbību mērķis objektīvā nozīmē vienmēr ir vērsts pret konkurenci un to sekas parasti ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana.

Konkrētajā gadījumā vienošanās atbilst Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punktā noteiktā vienošanās aizlieguma pārkāpuma sastāvam (*sal. Eiropas Savienības Tiesas 2009.gada 4.jūnija spriedums lietā C-8/08 par atšķirībām starp pārkāpumiem „pēc mērķa" un pārkāpumiem „pēc sekām"*). Konstatētā vienošanās un ierobežojošie līguma punkti ir radījuši tādus konkurences apstākļus citiem tirgus dalībniekiem iekļūšanai konkrētajā tirgū, kas neatbilst konkrētā tirgus normāliem apstākļiem. Tā kā, piemērojot Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punktu, nav nepieciešams identificēt konkrētu tirgus dalībnieku, kurš vēlas iekļūt tirgū, tad pārkāpums izpaužas nevis kā konkrēta tirgus dalībnieka iekļūšanas tirgū faktiska apgrūtināšana, bet gan vienošanās ar mērķi šādu apgrūtinājumu radīt.

[1.5] Nav pamata uz vienošanām attiecināt noteikumu Nr.797 paredzēto atbrīvojumu ekskluzīvās pārdošanas noteikumiem, jo minētie noteikumi ir piemērojami vertikālajām vienošanām to klasiskajā izpratnē, kur tiek pirktas (izplatītas) un tālāk pārdotas preces.

[1.6] Galīgais sods tiek noteikts, ņemot vērā vienošanās būtību, pārkāpuma iniciēšanu no PALINK grupas puses, pierādījumu neesību par līgumos ietverto ierobežojumu faktisku piemērošanu, pārkāpuma ilgumu, atbildību mīkstinošus apstākļus, apgrozījuma daļu tirgū, kurā noticis pārkāpums, kā arī samērīguma apsvērumus.

[2] SIA „PALINK" Konkurences padomes lēmumu pārsūdzēja Administratīvajā apgabaltiesā. Apgabaltiesa ar 2013.gada 15.jūlija spriedumu pieteikumu noraidīja.

[2.1] Spriedumā tiesa būtībā atzina par pareiziem visus Konkurences padomes apsvērumus, kā arī noraidīja pieteicējas iebildumu, ka konkrētajā gadījumā pārkāpuma sastāvs bija nosakāms pēc pārkāpuma sekām. Apgabaltiesa, atsaucoties uz vairākiem Eiropas Savienības Tiesas spriedumiem un Eiropas Komisijas Paziņojuma „Par Līguma 81.panta 3.punkta piemērošanu" (2004/C 101/08) 21.punktu, pievērsās jautājumam, vai konkrētajā gadījumā vienošanās ir bijusi pārkāpums pēc mērķa vai pēc sekām.

[2.2] Apgabaltiesa atzina, ka vienošanās, kas ierobežo iznomātāja tiesības vienpersoniski izlemt par citu nomas platību iznomāšanu tirdzniecības centrā un piešķir pieteicējai tiesības izlemt par citu platību iznomāšanu citiem tirgus dalībniekiem, ir uzskatāma par vienošanos atbilstoši Konkurences likuma 1.panta 11.punktam un atbilst Konkurences likuma 11.panta [pirmās daļas] 7.punktā noteiktā vienošanās aizlieguma pārkāpuma sastāvam. Tā kā pieteicēja un tirdzniecības telpu iznomātāji nav uzskatāmi par vienu tirgus dalībnieku, noslēgtajos līgumos ietvertais punkts ir ierobežojošs ne vien attiecībā pret citiem potenciālajiem nomniekiem (personām, kuras pieteicēja uzskata par saviem konkurentiem), bet arī nepamatoti ierobežo iznomātāja tiesības brīvi pārvaldīt savu uzņēmējdarbību. Pieteicēja, būdama enkurnomniece tirdzniecības centros un apzinoties savu tirgus varu, ir vienojusies ar iznomātāju un ir mērķtiecīgi iekļāvusi telpu nomas līgumos punktus, kas ierobežo potenciālo tirgus dalībnieku iekļūšanu konkrētajos tirdzniecības centros. Šāda vienošanās ilgtermiņā var izraisīt nelabvēlīgas sekas un nelabvēlīgi ietekmēt tirgu kopumā, jo ir noslēgta ar mērķi nākotnē kavēt citu tirgus dalībnieku ienākšanu konkrētajā tirgū. Lietas apstākļi skaidri norāda uz to, ka divi neatkarīgi tirgus dalībnieki ir vienojušies par ierobežojošu nosacījumu ietveršanu nomas līgumos, lai apgrūtinātu citu potenciālu tirgus dalībnieku iekļūšanu konkrētajā tirgū. Tādējādi ir saskatāms pret konkurenci vērsts mērķis un nav nepieciešams pierādīt, ka vienošanās rezultātā ir iestājušās kaitīgas sekas. Vienošanās arī neatbilst patērētāju interesēm.

[2.3] Kā norādīja apgabaltiesa, apstāklis, ka tikai 2011.gadā Konkurences padome pieņēma lēmumu, ar kuru par pārkāpumu tika atzīti līdzīgi nomas līgumi „RIMI" lietā, nenozīmē, ka pieteicējai bija tiesības paļauties, ka ar tās pašas līgumiem pārkāpums nav izdarīts.

[2.4] Apgabaltiesa ņēma vērā, ka Konkurences padomes 2010.gada 16.jūlija lēmumā atzīts, ka ir pierādījumi, kas liecina par augstu tirgus koncentrācijas līmeni lielveikalu vidē un ka „MAXIMA" un „RIMI" aizņem konkrētajā tirgū vairāk kā 60 procentus. Kā norādīja apgabaltiesa, no Konkurences padome lēmuma šajā lietā savukārt izriet, ka pieteicējas apgrozījums tirdzniecības platību nomas tirgū tirdzniecības centros bija mazāks par 10 procentiem no šo tirgus dalībnieku pēdējā noslēgtā finanšu gada neto apgrozījuma; arī pieteicējas pārstāve tiesas sēdē atzina, ka pieteicējas tirgus daļa ir aptuveni 10 procenti. Tādējādi, kaut arī pieteicēja nav starp divām lielākajām pārtikas mazumtirdzniecības lielveikalu ķēdēm Latvijā, tomēr ir pamats atzīt, ka pieteicējai ir konstatējama pietiekami liela tirgus vara mazumtirdzniecībā. Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka šajā lietā izvērtētās vienošanās ir nebūtiskas un nevar ietekmēt konkurenci. Tās ir pietiekami būtiskas, lai pārkāpumu neatzītu par maznozīmīgu.

[2.5] Apgabaltiesa secināja, ka Konkurences padome lēmumā ir izvērtējusi pieteicējas noslēgtās vienošanās saturu un mērķi, līguma pušu attiecības, kā arī ir salīdzinājusi nākotnes situāciju ar tādu, kāda tā būtu, ja tirdzniecības telpu nomas līgumos ierobežojošo punktu nebūtu, un ka šajā sakarā Konkurences padome ir pamatoti atzinusi, ka vienošanās rada apgrūtinājumu iekļūt tirgū citiem dalībniekiem ar to, ka tieši pieteicēja ir tiesīga izlemt, vai dot iznomātājam savu saskaņojumu telpu iznomāšanai.

[2.6] Apgabaltiesa secināja, ka ar lietas materiāliem objektīvi neapstiprinās pieteicējas norādītais vienošanos mērķis – vērsties pret lielākajiem tirgus dalībniekiem „RIMI" un „MAXIMU", lai „PALINK" grupa varētu aizsargāt savas pozīcijas tirgū, kas bija ievērojami vājākas. Visi līgumi slēgti ilgstošā laikposmā (no 2004. līdz 2011.gadam), turklāt visi līgumi ir slēgti vismaz uz 10 gadiem, tātad nav pamatoti noslēgtos līgumus attaisnot ar to, ka pieteicēja bija jauns tirgus dalībnieks. Tāpat nav pamatots pieteicēja iebildums, ka vienošanās ir attaisnojamas ar nepieciešamību garantēt iznomātājam iespēju rentabli būvēt jaunas tirdzniecības telpas, proti, šāda nepieciešamība neattaisno Konkurences likuma pārkāpšanu.

[2.7] Apgabaltiesa nekonstatēja kļūdas Konkurences padomes veiktajā soda noteikšanā.

[3] SIA „PALINK" par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, kurā norādīja turpmāk minētos argumentus.

[3.1] Apgabaltiesa kļūdaini un nepareizi piemērojusi Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punktu, prezumējot, ka ierobežojošu noteikumu esība līguma par konkrēta veikala telpu nomu apgrūtina tirgus dalībnieku iekļūšanu konkrētajā tirgū (tirdzniecības platību nomas tirgū tirdzniecības centros konkrētajās administratīvajās teritorijās vai ar to saistītajā mazumtirdzniecības tirgū). Tādējādi minētā norma nepareizi piemērota, izvērtējot pieteicējas darbību mērķi, nevis izvērtējot noslēgto nomas līgumu ierobežojošo noteikumu ietekmi uz konkrēto tirgu kopumā.

[3.2] Nomas līgumu noteikumi nepareizi kvalificēti kā vienošanās, kuru mērķis esot ierobežot konkurenci konkrētajā tirgū, un tiesa nepamatoti atturējusies vērtēt vienošanos sekas.

[3.3] Lai arī vienošanās nav uzskatāmas par vertikālajām vienošanām to klasiskajā izpratnē, tas nemaina faktu, ka likumdevējs ir vēlējies nošķirt vienošanās, kuras vienmēr pēc sava rakstura būtiski negatīvi ietekmēs konkurenci, no vienošanām, kuras pēc mērķa vai sekām var tikt uzskatītas (bet ne automātiski vai acīmredzami) par tādām, kas būtiski negatīvi ietekmēs konkurenci. Uz konkrēto gadījumu būtu pamatoti attiecināt atbrīvojumu no aizlieguma vai vismaz veikt izvērtējumu atbilstoši Konkurences likuma 11.panta otrajai daļai, ja tiktu pierādīts ka vienošanos sekas tiešām bija konkurences kavēšana konkrētajā tirgū. Pat ja noteikumi Nr.797 nav tieši piemērojami, tajos ir vadlīnijas, kādu tirgus dalībnieku vienošanās iespējams atzīt par maznozīmīgām. Apgabaltiesa arī kļūdaini vērtējusi pieteicējas tirgus varu.

[3.4] Tiesību normām neatbilstoši vērtēta vienošanos iespējamā ietekme uz pieteicējas tirgus varu. Nav skaidrs, uz kāda pamata vispār izdarīts secinājums, ka pieteicējai ir pietiekami liela tirgus vara mazumtirdzniecībā. Pati Konkurences padome savās vadlīnijās ir norādījusi, ka tirgus vara mazumtirdzniecības tirgū ir konstatējama gadījumā, ja mazumtirgotāja tirgus daļa ir ap 20 procentiem, kā arī norādīti tirgus varas esības vērtēšanas kritēriji. Apgabaltiesa ignorējusi pieteicējas iebildumus attiecībā uz tās salīdzināšanu ar konkurentiem, kā arī nav veikusi skaidrojumu par pieteicējas pietiekami lielo tirgus varu.

[3.5] Nav pamatota norāde, ka pieteicējai jau kopš nomas līgumu slēgšanas bija jāzina par to neatbilstību Konkurences likumam. Attiecīgi arī nepareizi noteikts pārkāpuma ilgums.

[3.6] Apgabaltiesa nav vērtējusi pieteicējas iebildumus par iestādes pieļautajiem procesuālajiem pārkāpumiem.

[4] Konkurences padome par kasācijas sūdzību iesniegusi paskaidrojumus, kuros norāda, ka kasācijas sūdzība ir nepamatota. Konkurences padome paužturpmāk minētos argumentus.

[4.1] Apgabaltiesa ir sekojusi Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā noteiktajam mērķa ierobežojuma pierādīšanas standartam un analizējusi visus nepieciešamos faktiskos apstākļus. Apgabaltiesa pamatoti konstatējusi vienošanās acīmredzamo ietekmi uz konkurenci pēc mērķa; apgabaltiesas norādes uz pieteicējas tirgus varu un ierobežojumu ilgumu vienīgi pastiprina vienošanās negatīvo ietekmi uz konkurenci. Mērķa ierobežojuma konstatācija pati par sevi neizslēdz iespēju vienošanās ekonomiskā konteksta ietvaros pievērst uzmanību arī tirgus dalībnieka pozīcijai tirgū.

[4.2] Pieteicēja sagroza Konkurences padomes vadlīnijās Konkurences likuma 13.panta otrās daļas piemērošanai sniegto Konkurences likuma 13.panta otrās daļas interpretāciju un min neesošus skaitļus. Padome nekad nav atzinusi, ka dominējošais stāvoklis pastāv, mazumtirgotāja tirgus daļai sasniedzot 20 procentus. Tieši pretēji – mazumtirgotājam tirgus vara pret saviem sadarbības partneriem piemīt, jau pārsniedzot 8 procentus, praksē pat mazāk. Apgabaltiesas konstatējums par pieteicējas pietiekami augsto tirgus varu ir pareizs. Tirgus vara tikai vairo faktisko negatīvo ietekmi uz konkurenci.

[4.3] Apgabaltiesai nebija jāpiemēro Konkurences likuma 11.panta otrā daļa, jo vienošanās ierobežoja konkurenci pēc mērķa.

[4.4] Apgabaltiesa pareizi konstatēja atbildību atkarībā no pārkāpuma ilguma un pamatoti nesaskatīja pieteicējas tiesisko paļāvību. Pieteicējas rīcība bija mērķtiecīga, un tai kā vienam no lielākajiem mazumtirdzniecības tīkliem Latvijā ir pietiekami resursi, lai identificētu konkurences riskus.

[5] Augstākā tiesa, atsaucoties uz Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas un Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.panta 1.punkta līdzību un saskaņotu normu piemērošanas praksi Eiropas Savienības un nacionālajā tiesiskajā sistēmā, ar 2014.gada 11.jūlija lēmumu analoģiskā lietā Nr.SKA-101/2014 uzdeva prejudiciālus jautājumus Eiropas Savienības Tiesai, kura savukārt ar 2015.gada 26.novembra spriedumu lietā C-345/14 *MAXIMA Latvija* sniedza šādas atbildes:

1) Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.panta 1.punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tikai tas vien, ka nomas līgums par tirdzniecības centrā izvietota lielveikala telpu nomu ietver noteikumu, ar kuru nomniekam ir piešķirtas tiesības iebilst pret iznomātāja veiktu komerctelpu šajā tirdzniecības centrā iznomāšanu citiem nomniekiem, nenozīmē, ka šī līguma mērķis ir konkurences ierobežošana minētās tiesību normas izpratnē;

2) tādi telpu nomas līgumi kā pamatlietā, saistībā ar kuriem pēc to ekonomiskā un juridiskā konteksta, kā arī attiecīgā atsauces tirgus īpatnību padziļinātas analīzes ir ticis konstatēts, ka tie ievērojami veicina šī tirgus iespējamo sadali, var tikt uzskatīti par tādiem, kas veido nolīgumu, kura "sekas" ir nepieļaut, ierobežot vai izkropļot konkurenci Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.panta 1.punkta izpratnē. Tas, cik liela ir katra līguma ietekme uz šo sadali, tostarp ir atkarīgs no līgumslēdzēju pušu stāvokļa minētajā tirgū un šī līguma darbības ilguma.

[6] Procesa dalībnieki tika aicināti sniegt papildu paskaidrojumu sakarā ar minēto Eiropas Savienības Tiesas spriedumu. Konkurences padome sniedza paskaidrojumus, kuros norādīja, ka Eiropas Savienības Tiesa nav sniegusi skaidru atbildi uz to, vai lietā apskatītā vienošanās ir vērtējama kā konkurences ierobežojums pēc mērķa vai pēc sekām, un nav nedz apstiprinājusi, nedz noliegusi padomes izvēlētā konkurences kaitējuma pierādīšanas standarta pareizību, bet gan uzsver, ka, pieņemot gala nolēmumu, tiesai ir jāņem vērā konteksts, kādā vienošanās ir slēgta. Tādējādi jāņem vērā, ka pārkāpums konstatēts pārtikas preču mazumtirdzniecībā un ierobežojums tika vērsts uz enkurnomnieka piegādātājiem. Prakse rādīja, ka piegādātājiem tirdzniecība caur mazumtirgotāju kļūst tik dārga, ka lētāk bija atvērt veikalu un tirgot savas preces patstāvīgi. Lai sabalansētu piegādātāju un mazumtirgotāju intereses un ierobežotu iespēju mazumtirgotājiem uzspiest netaisnīgos un nepamatotos noteikumus piegādātājiem, Latvijā tika pieņemta speciāla norma – Konkurences likuma 13.panta otrā daļa. Tas viss lietā veido strīdus ierobežojuma kontekstu, kurš ļāva identificēt šādu ierobežojumu kā konkurenci kavējošu pēc mērķa. Ievērojot mazumtirdzniecības tirgus dalībnieku savstarpējo attiecību īpatnības un minēto „noteikto apstākļu" kopumu, kas ir raksturīgs tieši šaurajam Latvijas mazumtirdzniecības tirgus segmentam, pieteicējas noslēgtā vienošanās uzskatāma par tādu savstarpējo darbību koordināciju, kuras mērķis bija negatīvi ietekmēt konkurenci un kura pati par sevi ir pietiekami būtisks kaitējums konkurencei konkrētajā kontekstā, lai varētu uzskatīt, ka tās faktisko ietekmi tirgū (sekas) izvērtēt nav lietderīgi, kā to pamatoti norādījusi apgabaltiesa. Nav arī pamata mainīt Augstākās tiesas aizsākto praksi (Augstākās tiesas 2014.gada 3.februāra spriedums lietā Nr.SKA-3/2014 *Rimi*), kurā tika atzīts, ka ikvienas vienošanās ietekme uz konkurenci ir apskatāma konkrētos apstākļos, kuri var būt pamats secinājumam par vienošanās mērķtiecīgo raksturu attiecībā uz konkurences ierobežošanu.

**Motīvu daļa**

[7] Uzdodot jautājumus Eiropas Savienības Tiesai lietā SKA-121/2014, Augstākā tiesa jau norādīja apsvērumus, ka, pastāvot būtībā analoģiskam regulējumam un likumdevēja atzītam mērķim harmonizēt Latvijas un Eiropas Savienības konkurences tiesību normas, Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas piemērošanai nebūtu jāatšķiras no tā, kā tiek piemērots Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.panta 1.punkts. Harmoniska konkurences tiesību normu interpretācija jau ilgstoši atzīta Konkurences padomes praksē un Augstākās tiesas judikatūrā, konsekventi izdarot salīdzinošas atsauces uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru vai Eiropas Komisijas tiesību aktiem.

Līdz ar to ir pamats apsvērt argumentus un secinājumus, kurus par būtiskiem uzskatījusi Eiropas Savienības Tiesa tāda veida vienošanos vērtēšanā, par kādām ir strīds šajā lietā.

[8] Konkurences likuma 11.panta pirmā daļa paredz, ka ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā. Šādu vienošanos neizsmeļošs uzskaitījums („to skaitā") sniegts 11.panta pirmās daļas punktos, 7.punktā nosaucot darbības (bezdarbības), kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana kādā konkrētajā tirgū.

Tātad jau normas gramatiskā interpretācija liecina, ka 11.pantā ietvertais aizliegums tiek pārkāpts ar vienošanos, kuru mērķis *vai* sekas – tātad alternatīvi – ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana. Tālākais uzskaitījums uzrāda likumdevēja viedokli, kāda veida vienošanās vispārīgi par tādām būtu uzskatāmas (atstājot šo uzskaitījumu atvērtu), turklāt no normas nav secināms, ka viena vai otra veida vienošanos var uzskatīt par tādu, kas ierobežo konkurenci „pēc mērķa" vai „pēc sekām".

Tādējādi, ja ir pamats konstatēt vienošanās pret konkurenci vērsto mērķi, vienošanās ietekme uz konkurenci nav jāvērtē. Turpretim, ja vienošanās satura analīzē neatklājas, ka konkurencei tiek kaitēts pietiekamā mērā, būtu jāpārbauda tās sekas, un, lai uz vienošanos attiecinātu aizliegumu, jāsavāc pierādījumu kopums, no kura izriet, ka konkurence faktiski un būtiski ir tikusi vai nu nepieļauta, vai ierobežota, vai izkropļota (*sal. Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 26.novembra sprieduma lietā C-345/14 „MAXIMA Latvija" 16., 17.punkts un tajos norādītā Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*).

[9] Kā jau, precizējot agrākā spriedumā ietvertās atziņas un atsaucoties uz doktrīnu un Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, Augstākā tiesa norādīja 2014.gada 3.februāra spriedumā lietā Nr.SKA-3/2014, konkurenci ierobežojošs mērķis ir tad, ja ierobežojumi pēc savas būtības spēj ierobežot konkurenci Konkurences likuma 11.panta izpratnē. Tie ir ierobežojumi, kuriem piemīt tik augsts potenciāls nelabvēlīgi ietekmēt konkurenci, ka nav jānorāda to faktiskā ietekme uz tirgu. Šā pieņēmuma pamatā ir apsvērumi par ierobežojuma nopietnību un pieredze, kas liecina par to, ka šādi mērķtiecīgi konkurences ierobežojumi var nelabvēlīgi ietekmēt tirgu un brīvu, godīgu un vienlīdzīgu konkurenci. Laika gaitā ir sasniegts kopējs uzskats, ka noteiktas vienošanās jau mērķtiecīgi ierobežo konkurenci. Lai novērtētu, vai nolīgumam ir konkurenci ierobežojošs mērķis, jāņem vērā nolīguma saturs, tā mērķi un esošais vai plānotais piemērošanas ekonomiskais un tiesiskais konteksts, pušu faktiskā rīcība un uzvedība tirgū (*sk. minētā sprieduma 8., 9.punktu*).

[10] Eiropas Savienības Tiesa spriedumā *MAXIMA Latvija* lietā, atsaucoties arī uz tās neseno spriedumu lietā C-67/13 P *Groupement des cartes bancaires/Komisija*, norādīja, ka konkurences ierobežojuma „mērķa dēļ" jēdziens ir jāinterpretē šauri un tas var tikt piemērots tikai noteiktiem uzņēmumu savstarpējās koordinācijas veidiem, kuru kaitējuma konkurencei līmenis ir pietiekams, lai varētu tikt atzīts, ka nav jāpārbauda to sekas (*sk. sprieduma 18.punktu*).

[11] Pievēršoties konkrētās vienošanās vērtējumam, Eiropas Savienības Tiesa, pirmkārt, atzīmēja, ka SIA „MAXIMA Latvija" nekonkurē ar tirdzniecības centriem, ar kuriem tā noslēgusi līgumus, tomēr tas neizslēdz iespēju, ka vienošanās var ietvert konkurences ierobežojumu „mērķa dēļ".

Tālāk Tiesa konstatēja, ka strīdus vienošanās nav to nolīgumu vidū, saistībā ar kuriem ir vispārzināms, ka tie to rakstura dēļ vien var tikt uzskatīti par normālai konkurences funkcionēšanai kaitējošiem. Tādējādi Tiesa apstiprināja iepriekš pausto nostāju, ka konkurences ierobežojumi „mērķa dēļ" tomēr ir visai šaurs vienošanos loks, par kurām ir vispārējs viedoklis, ka to rakstura dēļ vien tās ir pietiekami kaitīgas konkurencei. Kā norāda Tiesa, ievērojot ekonomisko kontekstu, kādā ir piemērojamas tādas vienošanās kā *MAXIMA Latvija* lietā, šo vienošanos satura analīze neļauj nepārprotami konstatēt tādu kaitējuma konkurencei līmeni, kas būtu pietiekams, lai minētās vienošanās varētu atzīt par tādām, kas veido konkurences ierobežojumu mērķa dēļ (*sk. sprieduma 21., 23.punktu*).

Augstākā tiesa nepiekrīt, ka Eiropas Savienības Tiesa nav sniegusi skaidru atbildi, vai tādas vienošanās, par kādām ir strīds arī šajā lietā, ir vērtējama kā konkurences ierobežojums pēc mērķa vai sekām. Tiesas sprieduma būtība ir tajā, ka jāpatur prātā, ka vienos apstākļos šāda satura vienošanās var būt konkurenci ierobežojošas, bet citos apstākļos – nē. Jānorāda, ka prejudiciālais jautājums tika uzdots atbilstoši Konkurences padomes lēmumā norādītajiem lietas apstākļiem (kuri, izņemot konkrēto tirdzniecības centru un līgumu uzskaitījumu, ir analoģiski šai lietai) un Konkurences padomes secinājumam, ka šāda vienošanās jau pēc sava rakstura acīmredzami ierobežo konkurenci, un šādā ziņā Eiropas Savienības Tiesa Konkurences padomes viedokli par vienošanās acīmredzamo konkurenci ierobežojošo raksturu nav atbalstījusi.

[12] Ievērojot minēto un vienlaikus nenoliedzot Konkurences padomes kompetenci patstāvīgi novērtēt situāciju Latvijā un norādīt uz tādu ekonomisko un juridisko kontekstu, kas noteikta veida vienošanos ļauj uzskatīt par konkurenci ierobežojošu „pēc mērķa", Konkurences padomei būtu jābūt stipriem argumentiem, lai pie šāda secinājuma nonāktu.

[13] Vispārīgi noraidot lietā apskatīto vienošanos pret konkurenci vērsto mērķi, Eiropas Savienības Tiesa ir norādījusi uz apstākļiem, kuri ekonomiskā un juridiskā konteksta ietvaros būtu jānovērtē, pirms secināt, vai vienošanās *sekas* būtu konkurences ierobežošana. Neatreferējot minēto sprieduma daļu, apkopojot var secināt, ka Tiesa uzskata par būtisku noskaidrot, vai šādu vienošanos kopuma rezultātā (ievērojot kumulatīvu ietekmi) varētu tikt bloķēta piekļuve atsauces tirgum. Šajā ziņā tiek piedāvāts vērtēt visus tos apstākļus, kas nosaka piekļuvi atsauces tirgum, lai izvērtētu, vai konkurentam pastāv faktiskas un konkrētas iespējas uzsākt darbību aptveruma teritorijās, kurās atrodas attiecīgie tirdzniecības centri (komerctelpu pieejamība un piekļuve tām, tādu ekonomisko, administratīvo vai reglamentējošo šķēršļu pastāvēšana, kas nepieļauj jaunu konkurentu ienākšanu šajās teritorijās), kā arī apstākļus, kādos noris konkurence atsauces tirgū (tirgus dalībnieku skaits un lielums, tirgus koncentrācijas līmenis, patērētāju uzticība pastāvošajiem tirdzniecības nosaukumiem un patēriņa paradumi). Ja pēc šādas analīzes tiek konstatēts, ka piekļuvi atsauces tirgum apgrūtina tirgū pastāvošu līdzīgu līgumu kopums, tālāk ir jāizvērtē, kādā mērā tie veicina iespējamu šī tirgus sadali (*sk. minētā sprieduma 26.–29.punktu*).

Nav pamata šos secinājumus neattiecināt arī uz Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas piemērošanu. Turklāt jānorāda, ka jau pats Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punkts noteic, ka aizliegtas ir tādas darbības (bezdarbības), kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana kādā konkrētajā tirgū. Jāuzsver, ka normā ir runa par konkrēto tirgu un grūtībām tajā iekļūt, un tas nav automātiski vienādojams ar grūtībām nomāt tirdzniecības telpas jebkurā izvēlētajā tirdzniecības centrā. Tieši konkrētā tirgus analīze dotu iespēju pārbaudīt, vai citiem tirgus dalībniekiem vienošanās dēļ ir apgrūtināta pieeja konkrētajam tirgum kā tādam.

[14] Turklāt Tiesa uzsvērusi, ka šāds vērtējums būtu jāattiecina arī uz attiecīgās vienošanās vai darbības potenciālo ietekmi uz konkurenci (*sk. minētā sprieduma 30.punktu*). Augstākajai tiesai nav pamata tam nepiekrist arī attiecībā uz Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas piemērošanu. Konkurences likuma 11.panta pirmajai daļai ir aptverošs mērķis vērsties pret konkurenci ierobežojošām vienošanām neatkarīgi no reālajām sekām. Seku, tostarp potenciālo seku, vērtēšana šajā gadījumā ir instruments, lai izprastu vienošanās būtību (neatkarīgi, vai tā ir konkurenci ierobežojoša „pēc mērķa" vai „pēc sekām"), nevis novērtētu jau radīto kaitējumu konkurencei.

[15] Pievēršoties apgabaltiesas spriedumam, jākonstatē, ka tajā ietverto apstākļu vērtējums attiecībā uz to, vai ir pierādīta Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punkta pārkāpuma esība, ir nepietiekams.

Apgabaltiesa, kā jau minēts, atzina par pareizu Konkurences padomes secinājumu, ka vienošanās ierobežo konkurenci pēc to mērķa, un šādu secinājumu pamatojusi ar turpmāk minētajiem argumentiem, kurus Augstākā tiesa izvērtēs secīgi.

[16] Pēc Eiropas Savienības Tiesas judikatūras un Eiropas Komisijas vadlīniju atreferējuma par pārkāpumu nošķiršanu „pēc mērķa" un „pēc sekām" apgabaltiesa ir vispārīgi atzinusi, ka lietā apskatītās vienošanās ir tādas, kas atbilst Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punktam, jo ierobežo gan potenciālos nomniekus, gan iznomātāju. Tādējādi tiek pausts apgabaltiesas viedoklis, ka vienošanās savā būtībā ierobežo konkurenci pēc mērķa. Tomēr bez papildu apstākļu analīzes (vienošanos ekonomiskais un juridiskais konteksts), kā jau iepriekš norādīts, šāds secinājums nav pietiekami pamatots.

[17] Apgabaltiesa ir atzinusi, ka pieteicēja, būdama enkurnomniece attiecīgā tirdzniecības centrā un apzinoties savu tirgus varu, ir vienojusies ar tirdzniecības telpu iznomātāju, mērķtiecīgi iekļaujot telpu nomas līgumos punktus, kas ierobežo potenciālo tirgus dalībnieku iekļūšanu konkrētajos tirdzniecības centros, un tas ilgtermiņā var izraisīt nelabvēlīgas sekas un nelabvēlīgi ietekmēt tirgu kopumā, jo vienošanās ir noslēgta ar nepārprotamu mērķi nākotnē kavēt citu tirgus dalībnieku ienākšanu konkrētajā tirgū.

Jānorāda, ka pieteicējas tirgus varu Konkurences padome savā lēmumā nav konstatējusi. Konkurences padomes lēmumā ietvertajos apsvērumos par soda apmēra noteikšanu, piemērojot Ministru kabineta 2008.gada 29.septembra noteikumu Nr.796 „Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā un 13.pantā paredzētajiem pārkāpumiem" 23.2.apakšpunktu (noteic, ka Konkurences padome kopējo

naudas soda apmēru var samazināt, ja tirgus dalībnieka pēdējā noslēgtā finanšu gada neto apgrozījums tirgū, kurā noticis pārkāpums, ir mazāks par 10 procentiem no šā tirgus dalībnieka pēdējā noslēgtā finanšu gada neto apgrozījuma), ir ņemts vērā, ka pieteicējas „apgrozījums tirdzniecības platību nomas tirgū tirdzniecības centros ir mazāks par 10 procentiem no šo tirgus dalībnieku pēdējā noslēgtā finanšu gada neto apgrozījuma". Pirmkārt, no šī formulējuma bez papildu paskaidrojuma nav saprotams, par kuru tirgus dalībnieku finanšu gada neto apgrozījumu ir runa, otrkārt, tas jebkurā gadījumā nav konstatējums par pieteicējas tirgus varu. Norādi uz pieteicējas paskaidrojumos minēto 10 procentu tirgus daļu apgabaltiesa nav sasaistījusi ar konkrētiem pierādījumiem. Līdz ar to spriedums ir pamatots uz faktu, kas nav pienācīgi pierādīts. Tāpat pieņēmums ir tas, ka šāda tirgus vara radīja iespēju noslēgt šo vienošanos (ja tā tas bija domāts apgabaltiesas spriedumā). Šādas vienošanās pamats var būt ne tikai tirgus dalībnieka stāvoklis tirgū, bet abpusēji nomniekam un iznomātājam izdevīga vienošanās, ar kuru iznomātājs iegūst ilgtermiņā izdevīgu nomnieku, kas piesaista apmeklētājus tirdzniecības centram kopumā, savukārt nomnieks iegūst zināmu drošību, ka šajā centrā (un tikai) ir izdevīgi veidot tirdzniecības vietu. Jāpiebilst, ka tamlīdzīgus apsvērumus šajā lietā (arī kasācijas sūdzībā) uztur pieteicēja. Arī tiesas secinājums par nelabvēlīgām sekām tirgū kopumā ilgtermiņā nav balstīts nekādā konkrētā analīzē, kuras nepieciešamību šāda secinājuma izdarīšanai ir apskatījusi Eiropas Savienības Tiesa.

[18] Faktu par pieteicējas „pietiekami lielo tirgus varu" apgabaltiesa izmantojusi arī, lai atzītu, ka vienošanās ir pietiekami būtiskas, lai pārkāpumu neatzītu par maznozīmīgu. No sprieduma gan nav skaidrs, kādas tiesību normas kontekstā šis vērtējums izdarīts, proti, vai tas tiek minēts pārkāpuma kā tāda kvalificēšanai, un vai ar to tiesa pievēršas pārkāpuma kvalifikācijai „pēc mērķa" vai „pēc sekām". Ciktāl tas varētu būtu pamats pārkāpuma kvalifikācijai, jāņem vērā, ka pārkāpuma kvalificēšanai (gan „pēc mērķa", gan „pēc sekām") šis fakts vien nebūs pietiekams, jo tas neliecina par tirgus varu konkrētajos ietekmētajos tirgos, par ko ir runa šajā lietā, un bez citu apstākļu analīzes arī nenorāda uz tādu kontekstu, kurā šo vienošanos varētu atzīt par vienošanos ar mērķi ierobežot konkurenci.

[19] Apgabaltiesa ir norādījusi, ka Konkurences padome lēmumā ir izvērtējusi pieteicējas noslēgtās vienošanās saturu un mērķi, līguma pušu attiecības, kā arī ir salīdzinājusi nākotnes situāciju ar tādu, kāda tā būtu, ja tirdzniecības telpu nomas līgumos ierobežojošo punktu nebūtu, un ka šajā sakarā Konkurences padome ir pamatoti atzinusi, ka vienošanās rada apgrūtinājumu iekļūt tirgū citiem dalībniekiem ar to, ka tieši pieteicēja ir tiesīga izlemt, vai dot iznomātājam savu saskaņojumu telpu iznomāšanai.

Skatot šo tiesas vērtējumu kopā ar Konkurences padomes lēmumu, nākas secināt, ka ar to ir domāts tikai Konkurences padomes secinājums, ka ar vienošanos ir radīts apgrūtinājums nomāt telpas katrā konkrētajā tirdzniecības centrā; kā jau iepriekš minēts, tas nav vienādojams ar apgrūtinājumu iekļūt tirgū un pats par sevi nevar būt pietiekams pamatojums nedz konkurences ierobežojuma konstatēšanai pēc mērķa, nedz pēc sekām (potenciālu tirgus bloķēšanu).

[20] Apgabaltiesa ir noraidījusi iespēju attiecināt uz strīdus līgumiem noteikumu Nr.797 normas par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma aizliegumam, taču tas pats par sevi neko nepasaka par konkrēto vienošanos konkurenci ierobežojošo raksturu.

[21] Ievērojot minēto, apgabaltiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir nepietiekams, lai izdarītu secinājumu par Konkurences padomes lēmuma pareizību, konstatējot Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punktā minēto pārkāpumu pieteicējas darbībās. Tādēļ apgabaltiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma apgabaltiesai jaunai izskatīšanai.

Ievērojot, ka vispirms ir izvērtējami argumenti par pārkāpuma esību, šobrīd nav lietderīgi pievērsties jautājumam par apgabaltiesas spriedumā ietverto vērtējumu attiecībā uz soda piemērošanu.

[22] Jāievēro, ka konkurences tiesību pārkāpuma konstatēšana, jo īpaši ievērojot, ka tiek piemērots sods, ir iestādes uzdevums. Tiesai, pārbaudot lēmumu, ir jāievēro Administratīvā procesa likuma 250.panta otrajā daļā noteiktais, ka, vērtējot administratīvā akta tiesiskumu, spriedumā ņem vērā tikai to pamatojumu, ko iestāde ietvērusi administratīvajā aktā.

[23] Vienlaikus jāņem vērā turpmāk minētais. Administratīvā procesa likuma 253.panta sestā daļa paredz: ja nepieciešams, tiesa uzdod iestādei atceltā vai par spēkā neesošu atzītā administratīvā akta vietā izdot jaunu administratīvo aktu.

Augstākā tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka minētā norma var būt pamats uzdot iestādei no jauna pieņemt arī sodoša rakstura lēmumu. Pamats normas piemērošanai ir administratīvā akta izdošanas nepieciešamība, proti, ja faktiskie apstākļi ir tādi, ka situācija nevar iztikt bez attiecīga tiesiskā regulējuma – nelabvēlīga administratīvā akta (*sal. Augstākās tiesas 2011.gada 3.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-65/2011 14.punkts, 2014.gada 14.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-544/2014 15.punkts, 2015.gada 15.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-291 15.punkts, 2015.gada 30.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-572/2015 14.punkts*). Tomēr šajā ziņā vispirms tieši iestādei būtu jāapsver, vai šāda veida rīcība noteikti ir nepieciešama un attaisnojama konkrētajā gadījumā, un šāds pamatojums jāuzrāda tiesai.

**Rezolutīvā daļa**

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta pirmās daļas 2.punktu, 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

**n o s p r i e d a**

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 15.jūlija spriedumu un nosūtīt lietu Administratīvajai apgabaltiesai jaunai izskatīšanai.
Atmaksāt SIA „PALINK" drošības naudu 71,14 *euro*.
Spriedums nav pārsūdzams.

| | |
|---|---|
| Tiesnese | R.Vīduša |
| Tiesnese | V.Kakste |
| Tiesnesis | J.Neimanis |